

Avgjørende valg for et fremtidsrettet Forsvar

Taler

Espen Barth Eide

Dato

9 januar 2012

Sted

Oslo Militære Samfund

Omstendigheter

Forsvarsministerens nyttårsforedrag

1 Ærede forsamling,

Godt nytt år! På terskelen til det nye året, vil jeg gjerne dele noen perspektiver på Norges forsvars- og sikkerhetspolitiske situasjon.

5

Jeg vil i dag rette mye oppmerksomhet mot forsvarspolitikken i en økonomisk vanskelig tid. Jeg vil snakke om hvordan den økonomiske uroen og vårt fremtidige forsvar henger sammen. Det er ikke mulig for Norge å stille seg på sidelinjen og forvente at vi ikke rammes. La meg gjøre det klart; på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området berøres vi allerede av de omfattende budsjettunderskuddene i den vestlige verden.

10

Som medlemmer av NATO er vi del av en forsvarsallianse som har «kollektivt forsvar» som sitt viktigste prinsipp. Det betyr at vi er forpliktet ovenfor hverandre til å videreutvikle et sterkt og troverdig forsvar. Det betyr også at vi er avhengige av at våre allierte har kapasiteter tilgjengelige for å komme oss til unnsetning, slik vi også skal kunne gjøre ovenfor dem. Europa befinner seg i en tid med mindre penger til forsvar, mindre forsvar og i verste fall mindre sikkerhet. Vi må innse at dette er en varig og ikke forbigående tilstand. Mot et slikt bakteppe må vi også ta våre fremtidige valg.

20

Reduksjonene i de fleste vestlige lands forsvarsbudsjetter krever politisk handling. Løsningene finner seg dessverre ikke selv. Norge skal i løpet av denne våren gjøre noen viktige valg. Det er det politikk dreier seg om. Det er å ta avgjørende valg. Jeg vil derfor i dag også rette oppmerksomhet mot valgene vi står overfor. Jeg vil fremheve betydningen av at vi fortsetter å holde orden i eget bo. Jeg vil legge vekt på at vi internasjonalt sett, er i en meget gunstig situasjon,

25

men at dette ikke kan bli en hvilepute. Derfor vil jeg dele noen overordnede
30 perspektiver på forsvarspolitikken slik denne regjeringen ser det. Jeg vil snakke
om de viktige grep vi har tatt. Og jeg vil betone de avgjørende valg vi nå må ta
for fortsatt å sikre et fremtidsrettet Forsvar.

Det er naturlig å starte med et blikk på Forsvaret her hjemme før jeg vender
35 oppmerksomheten mot den økonomiske uroen vi ser rundt oss. La meg til slutt
i foredraget si noen ord om vårt fremtidige forsvar og neste langtidsplan.

Jeg har det unike privilegium å overta som forsvarsminister like etter at
regjeringen har lagt fram et budsjett som fullfinansierer inneværende
40 langtidsplan. For første gang på mange tiår ser vi en langtidsplan som ligger an
til full måloppnåelse.

Vi er privilegert i Norge som har de tyngste omstillingsgrepene bak oss.
Privilegert fordi vi ligger helt fremst i omstillingen fra gammelt til nytt forsvar.
45 Med omstillingen av Forsvaret ser vi slutten på en av de største
omstillingsprosessene i offentlig sektor noen sinne.

Denne omstillingen har vært den bærende idé gjennom tre langtidsplaner.
Stoltenberg I-regjeringen, med Bjørn Tore Godal som forsvarsminister, tok for
50 alvor tak i erkjennelsen av at vi måtte bygge en helt ny forsvarsmodell. Vi skulle
ha et endret Forsvar tilpasset fremtiden. Vi ville ha et Forsvar med en struktur
og et materiell som kunne brukes, her og nå. Vi ville ha et Forsvar fordi vi så en
verden rundt oss der bruk av militærmakt ikke kunne utelukkes. Både Bondevik
II-regjeringen og Stoltenberg II videreførte det Godal satte i gang. Og nå er vi
55 altså praktisk talt i mål.

Vårt bidrag til Libya-operasjonen i fjor gir et godt bilde på omstillingsresultater i
praksis. For om lag 15 år siden var våre F-16 fly kun i stand til å gjennomføre
luft-til-luft operasjoner. Tilsvarende skal vi huske at langt inn på 90-tallet,
60 kunne ikke verksteds- og støttefunksjoner følge flyene ut i operasjoner. Våre
flybaser var stasjonære. Det eneste som flyttet på seg, var flyene selv. Slik
fremstår Forsvarets håndtering av Libya-operasjonen som noe helt nytt. Ja, det
fremstår som tegn på vellykket omstilling.

65 Jeg er stolt av det vi fikk til i Libya. I Libya-operasjonen sendte vi våre flyvere og
spesialister ut i et meget skarpt oppdrag. Våre mannskaper viste seg fort blant de

70 aller dyktigste i en bred koalisjon. Aller mest stolt er jeg over hvordan våre soldater omhyggelig kvalitetssikret sine mål for at vi ikke på en utilsiktet måte rammet sivile.

Det understreker for meg at vi omstiller mer enn materiell og struktur. Det handler også om å utvikle et personell kjennetegnet av en unik kombinasjon av profesjonalitet og klokskap. Det handler om modenhet og gode holdninger.

75 Dette handler om å ta de riktige valg. Tilbakemeldingene fra NATO om Norges innsats har vært usedvanlig gode. Det gjør meg trygg på at det vi har gjort og fortsetter å gjøre er riktig.

80 På vei mot et slikt effektivt Forsvar, har prioritering vært nødvendig. Det har handlet om å kunne fatte vanskelige og noen ganger upopulære beslutninger. Det har handlet om å ta valg som ble avgjørende for fremtiden.

Det er flere som skal hedres for at vi er kommet dit vi er i dag. Fremsynte politikere fra mange politiske leire har bidratt til dette. Men også andre har vært 85 med å bane vei. Uten den viljen som Forsvaret har vist til både tøffe omstruktureringer og søke intern effektivisering, kunne omstillingen aldri ha vært gjennomført. De virkelige endringsagentene er derfor Forsvarets egne ansatte. De sentrale arbeidstakerorganisasjonene har hatt en viktig rolle. De har sett helheten i virksomheten framfor mer kortsiktige behov. Omstilling med 90 dialog.

Vi husker at dette etter hvert ble rettesnoren for samarbeidet.

Alle har vi grunn til å være stolte. Stolte fordi vi i dag ligger i front i Europa i omstillingen av forsvarsektoren. Stolte fordi vi har lyktes å utvikle et Forsvar 95 med økt operativ evne, økt anvendelighet, styrket evne til strategisk ledelse, konsentrert og med tilpasset base- og støttestruktur. Allierte ønsker å lære av oss.

Ja, vi har en god «resultatliste».

100 Vi har innfridd på de økonomiske målene vi satte oss. Forsvarsektoren har blant annet gjennom interneffektivisering og omstilling frigjort én milliard kroner. Regjeringen har holdt sin del av avtalen og har tilført Forsvaret 800 millioner 2008 kroner. Forsvaret har derfor i løpet av fireårsperioden fått to milliarder 105 mer å rutte med.

Vi har holdt løftet om et Sjøforsvar med nye fregatter og korvetter. Marinen har fått en sterk base i Bergen. Sist onsdag ble Sortland som base for Kystvaktens ledelse formelt åpnet. Når nye helikoptre og sjømålsmissiler er på plass får Norge et av de mest moderne og effektive sjøforsvar i Europa.

Vi la opp til en Hær med et tydelig fotavtrykk i nord og sør. I dag ser vi en Hær med indre Troms og Østerdalen som sine geografiske tyngdepunkt. Slik vil det fortsatt være. Hærens bemanning er også økt hvert år siden 2005. Hæren har tatt tunge løft i Afghanistan. Med en ny innretting av vårt styrkebidrag til Afghanistan, vil denne belastningen nå bli merkbart lavere for Hæren. Det gjør det igjen mulig å bygge opp og trene brigadenivået i Hæren. Det gjorde vi med øvelse Rein i november i fjor, og det skal vi igjen gjøre under den store Cold Response-øvelsen i mars i år.

Vi har levert på løftet om å fatte en prinsippbeslutning om anskaffelse av nye kampfly. Moderniseringen av Luftforsvaret er videreført i påvente av en beslutning om Luftforsvarets nye basestruktur. Våre aldrende F-16 fly er modernisert og nye transportfly anskaffet. Nye maritime helikoptre er under innfasing og de maritime flyene er under oppdatering.

Vi la opp til en dyptgripende kvalitetsreform av Heimevernet. I dag er Heimevernet knapt til å kjenne igjen i forhold til et tiår tilbake. Heimevernstaben er i dag samlet på Elverum. Vi ser et mer fleksibelt og moderne heimevern. En av mine første større investeringsbeslutninger som forsvarsminister var anskaffelse av 5 000 nye håndvåpen (HK 416) til Heimevernet. Ja, den tid er heldigvis for lengst over at Hærens lillebror er heimevernsoldater med litt store og utslitte klær.

Vi lovet å gjennomgå og fornye Forsvarets logistikk- og støttevirksomhet. En omfattende omstrukturering og effektivisering er i dag gjennomført. Vi har tatt grep når forutsetningene endrer seg. Eksempelvis ble Luftforsvarets hovedverksted på Kjeller (LHK), før jul etablert som statsforetak for å kunne være med å konkurrere om fremtidige vedlikeholdsoppdrag på luftmilitære fartøy. Statsforetaket AIM Norway SF vil kunne påta seg kommersielle vedlikeholdsoppdrag på det nye kampflyet F-35, både de norske og de som tilhører våre allierte.

Mange av de mest krevende utfordringene framover vil ligge i FLO. Jeg kommer derfor til å følge nøye kompetansebehovene FLO har. Jeg vil ha stort fokus på forvaltningspraksis og FLOs evne til å omsette i en tid med endrede rammevilkår.

150

Jeg kunne fortsette. De gode resultatene er mange. Det er likevel ikke poenget. Poenget er at vi i dag har et innsatsforsvar som leverer internasjonalt og nasjonalt hver eneste dag. Det er dette som er målet på om vi har lyktes med vår omstilling. Svaret gir seg selv.

155

Vi har også sett at det er enkeltdeler ved forrige langtidsplan vi måtte endre underveis. Da vi så at det ble vesentlig dyrere å flytte Sjøforsvarets rekruttutdanning til Haakonsvern enn det som ble lagt til grunn, ble KNM Harald Hårfagre på Madla likevel besluttet videreført. Dette viser at omstillingen heldigvis er en dynamisk prosess, og at man kan justere kursen underveis.

160

Ja, for vi lærer hele tiden. Vi tilpasser og vi fornyer oss. Hendelser rundt oss påvirker vårt arbeid.

165

Vi har oppnådd mye. Samtidig ser jeg også en rekke klare og reelle utfordringer i tiden som kommer, på det hjemlige, forsvarspolitiske feltet. Logistikk- og støttevirksomheten er allerede nevnt. La meg bruke litt tid på å beskrive ytterligere fire viktige utfordringer slik jeg ser det.

170

For det første personell og kompetanse. Den fornyelse og modernisering vi har sett, er i ytterste konsekvens nytteløs hvis vi ikke har mennesker til å betjene nye avanserte anskaffelser. Som nevnt, kan ikke omstilling lykkes dersom alt dreier seg om struktur, geografi og kjøp av nye plattformer. Mer enn noe annet må vi nå investere i personellet.

175

Fortellingen om dagens innsatsforsvar, er for meg også en fortelling om nye sett av oppgaver, nye kompetansebehov. Det er også en fortelling om et endret arbeidsmarked der Forsvaret møter en mye tøffere konkurranse om rett kompetanse.

180

Som alt annet, hviler også innsatsforsvarets kvalitet på dets kompetanse. Tiden er etter mitt syn derfor overmoden for at kompetanse og personellutviklingen

185 gis en tydelig strategisk retning og styring. Personellet skal være en sentral del av virksomhetsstyringen i sektoren. Det skal være anerkjent som det avgjørende virkemiddelet for å oppnå de strategiske mål Forsvaret setter seg.

190 De omfattende omstillingene etter den kalde krigen har i for liten grad omfattet de ansatte i Forsvaret. Ja, det er nesten påtakelig at personell- og kompetanseområdet ikke er blitt gjenstand for en helhetlig og systematisk gjennomgang. Dette blir en sak jeg kommer til å ha særlig fokus på i tiden som kommer.

195 Derfor har vi i høst gjennomført en forstudie som har involvert 200 personer fra alle etater i sektoren. Studiens formål er å kartlegge hvordan utfordringene oppleves. Den ser på sektorens evne til å tiltrekke, rekruttere og beholde riktig kompetanse nå og i fremtiden. Og den beskriver hvordan de ansattes kompetanse utvikles gjennom jobb og utdanning og ikke minst evnen til strategisk styring av kompetansen.

205 Denne studien løfter fram personell og kompetanse i forsvarssektoren som et langsiktig strategisk utviklingstema. Jeg ønsker at dette arbeidet skal gi den nye langtidsplanen en tydelig retning på personell- og kompetanseområdet.

Jeg ser at i et Forsvar med stor etterspørsel etter spisskompetanse, kreves det at vi legger til rette for en karriere som spesialist. Vi må anerkjenne at selv om Forsvaret utfører en rekke ulike oppgaver, er disse avhengige av hverandre i en verdikjede. Vi må i større grad anerkjenne vår gjensidige avhengighet til samfunnet for øvrig. Vi må reflektere mangfoldet i samfunnet gjennom et større mangfold i personellet vi rekrutterer.

215 Vi har en lang tradisjon for å produsere kompetanse til resten av samfunnet. Vi har derimot i liten grad anvendt kompetanse utviklet av andre. I et stadig mer kompetanseintensivt forsvar må vi sikre at kompetansen den enkelte medarbeider tilegner seg forblir i organisasjonen, ved at vi beholder riktig personell, men også gjennom bedre systemer for å dele og dokumentere erfaringer og kunnskap.

220 Vi må sikre at kompetansestrukturene er tilpasset de faktiske behov og mål organisasjonen har i dag, og at de er egnet for å møte de utfordringer sektoren kan forvente å møte i fremtiden. Vi må ha en personellpolitikk som gjør at vi

225 rekrutterer, beholder og videreutvikler både militære og sivile medarbeidere med høy motivasjon og riktig kompetanse, tilpasset Forsvarets behov og oppgaver. Jeg vil her ikke minst understreke betydningen av å beholde og rekrutterer flere kvinner til Forsvaret.

230 Jeg har utrolig mange ganger latt meg imponere over menneskene i Forsvaret. Vi forvalter rett og slett en av samfunnets mest komplekse kompetansebeholdninger. Men vi skal bli enda bedre på å forvalte og videreutvikle denne kompetansen. Vi skal være ambisiøse. Mitt mål er at Forsvaret blir den fremste offentlige aktøren på strategisk styring av kompetanse- og personellutvikling. Jeg ønsker derfor at dette blir et viktig tema 235 for Stortinget og det politiske miljø i tiden vi har foran oss. Jeg ser også frem til å samarbeide nært med arbeidstakerorganisasjonene i sektoren om dette.

En relatert utfordring - faktisk en jeg tenker mye på om dagen - er om vi har et avlønningssystem i dagens forsvar som er tilpasset vår tid, dagens utfordringer 240 og vårt innsatsforsvar. Dessverre er det jo slik at så fort Forsvaret faktisk skal gjøre noe, i hvert fall utover arbeidstidens slutt eller på et annet sted i inn- og utland enn der folk vanligvis tjenestegjør, begynner taksameteret å løpe fort.

Vi vet fra andre beredskapsetater at dette er en praksis med dype røtter inn i 245 statens lønssystem. Det betyr ikke at dagens ordninger er fredet. Det betyr heller ikke at de nødvendigvis er hensiktsmessige.

Vi har i dag et lønssystem som faktisk virker begrensende på Forsvarets evne til 250 løse sine oppgaver. Etter min mening er det derfor på høy tid å vurdere hvorvidt grunnlønnen for offiserer kan heves og tilleggene reduseres. La meg umiddelbart gjøre det klart; dette handler ikke om å spare penger! Det dreier seg ikke om å redusere lønnsvolumet, men om forholdet mellom lønn og tillegg. Fremtidens offiserer skal ikke tjene mindre enn i dag.

255 Det kan være vi skal sikte mot et system der folk i operative roller utstyres med gode og konkurransedyktige grunnlønnner. Da skal vi også legge til grunn at man av og til som en del av jobben ligger i telt, fører et fartøy på nattestid eller i noen dager befinner seg et annet sted i landet enn der man normalt tjenestegjør. Denne diskusjonen vil vi selvsagt ha sammen med 260 tjenestemannsorganisasjonene, og det jeg gir uttrykk for her er mer en konstatering av en utfordring enn et uttrykk for at disse tankene er ferdig tenkt.

For det andre, fornyelse av materiell. De tunge investeringene vi gjør i
265 Sjøforsvaret og Luftforsvaret, kommer i forlengelsen av en bevisst satsning på
vårt nærområde. Vi ser at dette er plattformer som gir stor operativ kapasitet.
Samtidig ser vi at disse nye materiellinvesteringene vil kreve store
driftskostnader. Det betyr at vi skal være ekstra oppmerksomme på at disse
kapasitetene ikke i utilbørlig grad tar ressurser fra andre viktige deler av
270 Forsvarets kapasiteter. De er ment å være hjørnестener i vår nye struktur, ikke
gjøkkunger. Utviklingen i Forsvaret må fortsatt være tuftet på en langsiktig,
bærekraftig balanse mellom investering og drift.

Fregattene og de nye kampflyene er eksempler på nye og avanserte plattformer
275 som kan løse mange flere oppgaver enn forgjengerne. Både de nye fregattene og
kampflyene har et mye bredere spekter av kapasiteter enn forgjengerne - det vil
si at de kan utføre mange flere oppgaver. Derfor kan vi ikke bare tenke at vi
erstatte gamle fregatter med nye fregatter og gamle kampfly med nye kampfly -
vi må også vurdere hvordan vi skal utnytte de kraftig utvidede mulighetene som
280 ligger i nyanskaffelsene. Vi må være åpen for endringer, for nytenkning. Og da
må vi bli flinkere til å se på Forsvaret som en helhet, og ikke som en ansamling
av forsvarsgrener.

For det tredje, ser jeg utfordringer i det vi for enkelhets skyld kan omtale som
285 tiden etter Afghanistan. I det ligger det summen av flere og sammensatte
utfordringer som vil møte oss den dagen den siste norske soldaten vender hjem
fra Afghanistan en gang i 2014 - altså om et par år. La meg nøye meg med et par
observasjoner.

290 Sammen med øvrige ISAF-land og våre allierte, styrer vi nå mot en overføring av
sikkerhetsansvaret til afghanske myndigheter i 2014. Jeg er veldig stolt over at
våre soldater ligger langt framme i trening og opplæring av afghanske
sikkerhetsstyrker.

295 Samtidig som vi styrer mot ansvarsoverføring i Afghanistan, oppfyller president
Obama sitt løfte om å trekke amerikanske styrker ut av Irak. De siste
amerikanske soldatene kom hjem til jul. Jeg tror disse to tingene til sammen kan
tyde på at de store, lange, intense og landtunge operasjonenes tid nå kan være
over, i hvert fall for en god stund. Dette er faktisk et tydelig signal fra
300 amerikansk hold, og ble ytterligere understreket da president Obama i forrige

uke la fram Pentagons nye Defense Strategic Guidance. Amerikanske styrker skal ikke lenger dimensjoneres for å kunne gjennomføre storskala stabilitetsoperasjoner, heter det i forsvarsstrategien som ble presentert sist uke.

305

Libya-operasjonen peker muligens frem mot en ny type operasjon der oppgavesettet og ambisjonsnivået er mer avgrenset og tydeligere definert. Hvis dette er riktig, må vi innstille oss på en tid der vi ikke lenger er kontinuerlig i operasjoner i NATO-rammen slik vi er blitt vant til. Og det er verd å merke seg at mens vi nå - omtrent på tiårsdagen for at vi gikk inn i Afghanistan - også kan markere at vi har lagt bak oss en operasjon i Libya som både begynte og sluttet innenfor kalenderåret 2011. Det er lenge siden sist vi kunne si noe slikt! Men la meg ile til med å advare her; vi har alltid en tilbøyelighet til å forsøke å planlegge for neste krig basert på den siste. Det kan like godt være at Libya historisk sett vil vise seg som unntaket.

315

Uansett betyr at vi kan komme til å se en hær som ikke lenger føler seg like strukket og overbelastet. Vi vil i stedet se en hær som er moderne utrustet og trent til å håndtere høyintensive operasjoner, men som muligens vil ha færre tunge oppdrag av langvarig karakter i operasjonsteatre langt hjemmefra. Oppdragene i utlandet har gitt Hæren ny kompetanse, nytt materiell, en kvalitativ ny og bedre slagkraft i forsvaret av Norge. Hæren skal ha stor anerkjennelse for måten omstilling og skarpe operasjoner i samtidighet er håndtert. En mental omstilling står slik jeg ser det nå for døren med større vektlegging av hjemlige oppgaver. Dette blir ikke nødvendigvis enkelt for alle deler av Hæren og det er viktig at vi har et stort fokus på dette fremover.

320

325

En slik utvikling tvinger oss til å se på hvordan vi kan bli bedre på å nyttiggjøre oss av kompetansen i Forsvaret. Det høye operasjonstempoet i Afghanistan har gjort noe med hvordan vi tenker om Forsvaret og hvordan det tenkes internt i Forsvaret. Vi må se på hvordan vi rekrutterer. Vi må vurdere nærmere hva vi gjør i en situasjon der trening og øving hjemme blir regelen fremfor jevnlig rotasjoner i utenlandsoperasjoner. Vi må se på hvilke typer kapasiteter som på sikt vil etterspørres, ikke minst av FN. Og vi må huske på at det er de nasjonale oppgavene og NATOs kollektive forsvar som er og forblir dimensjonerende for Forsvaret, også for Hæren. Og endelig, i dette bildet som er del av tiden etter Afghanistan; jeg vil at vi skal bli stadig bedre på å ta vare på dem som har vært ute. Jeg vil derfor ha stort trykk på å gjennomføre Handlingsplanen for veteraner.

330

335

Mitt fjerde og siste poeng er knyttet til de erfaringer vi som land har gjort oss i året som gikk. Mer enn noe annet vil året 2011 bli husket for udåden som fant sted 22. juli. Den grufulle hendelsen har også aktualisert Forsvarets bistand til det sivile samfunn.

Senest i romjulen fikk vi gjennom uværets ødeleggende kraft, belyst Forsvarets bistand fra en annen vinkel. For lokalsamfunn uten grunnleggende infrastruktur, var blant annet Heimevernets innsats sterkt etterspurt og nødvendig.

22. juli og ekstremværet på Vestlandet, viser på hver sin måte et Forsvar som stiller opp når vårt samfunn settes på prøve. Forsvaret har alltid bistått det sivile samfunn etter beste evne ved behov, det skulle bare mangle. Ved ulykker, kriser, naturkatastrofer og terroranslag er Forsvaret beredt til å yte bistand. I slike situasjoner har det vist seg at særlig Heimevernets styrker er etterspurte kapasiteter.

Vi tror vi står foran en tid der det vil bli mer, ikke mindre behov for denne type bistand. Vi er sårbare ikke minst for de klimatiske endringene. Vi opplever en sårbarhet i forhold til ny teknologi. Vi tror dette vil styrke folks behov for å vite at beredskapsetatene er tilgjengelige, at de er i nærheten. Vi innser at betydningen av trygghet er også det å vite at akutt hjelp er tilgjengelig. Storting og Regjering står midt oppe i et aktivt arbeid for å trekke de langsiktige konsekvensene av lærdommene fra sommerens tragiske hendelser.

Regjeringen vil derfor strekke seg langt for å opprettholde et landsdekkende heimevern. HV skal være nært der folk bor, og der viktige samfunnsinteresser skal sikres. Og vi vil fortsette å strekke oss mot å utvikle et heimevern med et tydelig oppgavesett som øves på en relevant måte og tilføres tidsriktig materiell.

De viktige prosessene som nå er underveis knyttet til samfunnets samlede beredskap, vil utgjøre et meget viktig bakteppe for langtidsplanleggingen i Forsvaret. Forsvarssjefens fagmilitære råd omhandler styrking av objektsikring og behovet for en tydeligere ansvarsavklaring opp mot politiet og andre beredskapsenheter. Her vil jeg ikke minst samarbeide tett med min gode kollega og forgjenger, Grete Faremo, som jo nå fra første januar kan titulere seg Justis- og beredskapsminister. Her er det viktig at vi ser beredskap i bred forstand.

380 Dette må vi gjøre med utgangspunkt i at neste krise mest sannsynlig blir helt annerledes enn 22. juli.

Kjære forsamling,

385 Dette er status for forsvaret pr. i dag. I foredragets siste del vil jeg gå nærmere inn på spørsmålene knyttet til neste Langtidsplan. La meg dog først vende blikket ut fra Norge og ut på den internasjonale situasjonen slik jeg ser den.

Mine damer og herrer,

390

Vår egen verdensdel, Europa, er inne i det som kan være regionens verste krise siden andre verdenskrig. Det er ikke mine ord, men Tysklands forbundskansler Angela Merkel sine. I de mest kriseutsatte land ser vi stor arbeidsledighet, manglende tro på fremtiden, og økende sosial uro. Når rene teknokratiske regjeringer oppnevnes, er det ikke bare tegn på behov for faglig ekspertise. Det er også et tegn på at tillitten mellom velgere og de folkevalgte er tynnslett. Dette er urovekkende.

400

Den økonomiske krisen har avdekket en rekke svakheter på det økonomiske området. Den har ikke minst avdekket hvordan fraværet av politisk styring, kan gjøre robuste demokratier skjøre.

Vi ser at den indre politiske stabiliteten flere land er satt på prøve.

Ordensmakten utfordres. Vi ser utviklingstrekk i enkelte land i det østlige

405

Europa som gir grunn til uro. Dette er i dag nærstående land, men med en ganske kort demokratisk historie. Dette er ikke bare alvorlig for de enkelte land. Det er også alvorlig for et Europa som kan trekkes i en stadig mer innadvendt retning.

410

Vi skal også huske på at fattigdom, arbeidsledighet og håpløshet gir gode vekstvilkår for politiske grupperinger som har rasistiske og fremmedfiendtlige holdninger på sin dagsorden. At omfanget av voldelige, antidemokratiske og ekstreme holdninger vokser i økonomiske nedgangstider, er nær sagt en historisk lovmessighet. Vi skal derfor følge denne utviklingen nøye.

415

Internasjonalt samarbeid er i dag mer påkrevd enn noen sinne. Vi trenger mer internasjonalt samarbeid og mindre alenegang. Vi må gå den vanskelige veien

videre sammen, ikke alene og ukoordinert. Vi må arbeide for å bevare Alliansens
420 samlede kapasitet. Jeg vil derfor ta til orde for at de landene som ser seg nødt til å
kutte i budsjettene, så langt mulig søker å samordne dette gjennom NATO. Vi
må påse at den økonomiske krisen ikke leder til renasjonalisering av sikkerhets-
og forsvarspolitikken. Dette er ingen farbar vei. Historisk sett vet vi at dette har
vært veien mot et splittet Europa. Ja, det tilligger meg i min nåværende rolle å
425 minne om at en økonomisk og sosial krise også kan utvikle seg til en
sikkerhetspolitisk krise.

Jeg tror ikke dette blir følgene denne gangen. Vi har i dag en helt annen
robusthet i form av internasjonale institusjoner og mekanismer. Vi skal likevel
430 være oppmerksomme på mulighetene for et fragmentert Europa i
sikkerhetspolitisk forstand. Et grunnleggende fundament for NATO og EU er
nettopp å holde Europa samlet, et Europa med solide transatlantiske bånd.

Både fra Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementets side har vi over tid
435 beskrevet en utvikling der fremvoksende stormakter som Kina, India, Brasil og
Indonesia, for å nevne noen, endrer de globale maktforhold. Det samme gjør et
revitalisert Russland. Vi ser en verden der Vestens tradisjonelle politiske og
økonomiske dominans er på vikende front. USA vil fortsatt i mange år være
verdens eneste militære supermakt. Men avstanden til nr. 2 vil bli mindre. Dette
440 er USAs politiske ledelse også smertelig klar over.

Vi må rett og slett innse at verdens økonomiske kraftsentrum ikke lenger er
Europa. Finanskrisen har forsterket dette. Fremfor oss er det særlig Asia som
mye av den økonomiske makten nå graviterer mot. På 60- og 70-tallet var
445 Vestens andel av verdens BNP på over 60 %. Nå er den på full fart nedover på
40-tallet, og midt i dette århundret kan den være helt nede i 30 %. Dette peker
altså mot en helt annen verden enn den vi som sitter her har vent oss til å legge
til grunn.

Vi ser at USA og Kina etablerer seg som de to nye supermaktene. Vi er vitne til
450 en markant ny fase i amerikansk politikk overfor Kina. USAs nye
forsvarsstrategi bekrefter det vi fra norsk hold har pekt på lenge; at med en
endret global orden, vil USAs fokus flyttes til Asia og Stillehavet. USA møtes av
et fremvoksende Kina som i økende grad projiserer makt i sine
455 interesseområder. De møter et Kina som søker å styrke sitt handlingsrom i
regionen. Kina gjør ikke noe annet enn det stormakter historisk sett pleier å

gjøre. Men forholdet mellom USA og Kina må antas å bli svært viktig for det internasjonale klimaet fremover. Dette er egentlig helt logisk - men
460 konsekvensen er jo at den vekten amerikanerne legger på Europa vil gå ytterligere med, samtidig som det kuttes i forsvarsbudsjetter både på europeisk og amerikansk side.

Det er selve den grunnleggende strukturen i det internasjonale systemet som er i
465 forandring. Det korte, unipolare øyeblikket er allerede over, og det globale tyngdepunktet beveger seg østover. Historisk sett har vi sett at militær oppbygging og krav om økt internasjonal innflytelse ofte følger sterk økonomisk vekst.

470 I dette bildet skal også Europa gjenfinne sin rolle.

Finanskrisen er utvilsomt den største utfordringen NATO i dag står overfor. Det er flere grunner til det. Den økonomiske krisen påvirker alle land, ja og kanskje særlig forsvarsbudsjettene. Forsvarsbudsjettet blir ofte sett på som et
475 enkelt sted å ta penger fra. De negative virkningene av et redusert forsvar fremstår ikke bare som svært langsiktige. De er nær sagt abstrakte i sitt vesen. Det smerter mye mer å ta fra de synlige og nære ting slik som helse, utdanning og samferdsel.

480 Flertallet av allierte har kuttet i forsvarsbudsjettene. Disse land har i dag lavere forsvarsutgifter enn i 2008 da krisen inntraff for første gang. at NATOs største medlemsland, USA, opplever en alvorlig budsjettkrise.

For de europeiske allierte er kuttene i forsvarsbudsjettene likevel mer dramatiske
485 enn for USA. Kuttene finner sted samtidig med at omfattende omstillingsbehov av de militære organisasjoner melder seg. Vi ser en lang rekke land som i motsetning til Norge har valgt å utsette omstilling av sine forsvar. Vi ser land som ikke har oppnådd den brede politiske forankringen vi kjenner fra egen omstilling. Vi forsto at det ville ta mange år før vi så gevinstene av omstilling.
490 Omstilling tar nemlig tid. Det smerter lenge før det smaker. Og vi var klar over at det var dette lange blikket vi måtte bruke når vi vurderte kostnadene for en omstilt struktur og nytt materiell.

Finanskrisen medfører derfor behov for omstilling og kutt på et langt mer
495 eksistensielt nivå. NATOs generalsekretær Anders Fogh Rasmussen ordlegger

seg på kirurgens vis når han sier at «det kommer til et punkt hvor du ikke lenger kan kutte fett. Du kutter i muskelen, og deretter inn i benet».

500 For det er ikke tvil om at de økonomiske kuttene er kritiske for NATO. De representerer en alvorlig utfordring for byrdefordelingen, for de transatlantiske bånd. Vi skal huske på at USAs andel av alliansens totale forsvarsutgifter er på om lag 75 %. Det har økt de senere årene. Vi vet samtidig at det er kun USA som er i stand til å stille de tyngste støttekapasitetene som NATO trekker på i
505 eksempelvis Libya-operasjonen.

La meg legge til at heller ikke FN går fri fra uroen i finansmarkedene. Vi skal huske at viktige bistandsmidler som FN er forvalter av, også er et område som rammes i nedgangstider. Derfor settes de mekanismene FN besitter og som har
510 vist en økende evne til å stabilisere land etter en konflikt, under et tydelig press. Dette skal vi som er opptatt av sikkerhetspolitikk være oppmerksomme på.

Samtidig: Om antagelsen om at de store, vestlig-dominerte militære operasjonene tid går mot slutten, kan vi se at et økt behov de globale verktøyene
515 vil styrkes. En slik utvikling vil vi fra norsk side fortsette å jobbe for.

Land tvinges i dag til å kutte hele elementer i forsvarsstrukturen. Dersom disse kuttene ikke ses i sammenheng med alliansens behov, vil det over tid kunne medføre store gap i NATOs samlede forsvarsevne. Vi trenger derfor oftere å se
520 at innsparingene skjer i samforstand med alliansens samlede behov. Vi må forhindre at hullene i vårt felles sikkerhetsnett blir større.

Vi skal videre huske på at de økonomiske utfordringene kommer i tillegg til at land utenfor alliansen, tidvis opplever stor vekst.

525 Mens Europa og USA kutter i forsvarsbudsjettene, vokser forsvarsutgiftene i land som Russland og Kina. Fra 2000 til 2008 økte det russiske forsvarsbudsjettet med 10 % årlig. Heller ikke Russland har unngått finanskrisens svøpe, men vi ser fortsatt en klar vekst. Kina har tredoblet
530 forsvarsbudsjettene i siste tiårsperiode. Dette er skjedd samtidig med en omfattende omstilling fra et invasjonforsvar med bondehæren som ryggrad, til et moderne og mobilt innrettet forsvar. Slik bekrefter Kina en ny type ambisjon knyttet til sine nærområder.

USAs kutt i budsjettene koblet med at stadig mer av de militære kapasitetene flyttes mot Asia, gir forskyvninger som er alvorlige for Europa og NATO. Samlet sett ser vi en redusert oppmerksomhet mot vårt eget kontinent. Men enda viktigere; vi ser en redusert kollektiv forsvarsevne.

540

I grove trekk er dette bildet som vil prege tiden fram mot og selve NATOs toppmøte i Chicago i mai.

La meg derfor si noe om hva NATO gjør for å møte disse utfordringene. Og la meg si noen ord om hva dette betyr for NATO, hva Norge gjør, eller snarere, hva det krever av Norge.

545

Et norsk svar har over tid vært å finne fram til flere felles løsninger enten det dreier seg som i NATO-, i nordisk eller i bilateral regi.

550

Det må skapes samarbeidsløsninger som gir en økt samlet kapasitet. Dette er så vel i NATO og de enkelte medlemslands interesse. På samme måte som her hjemme, gjelder det å få mer forsvar ut av pengene.

555

Hva som gjør NATO virkelig unik, er kombinasjonen av en integrert militær struktur og dens permanent tilgjengelige politiske beslutningsmekanisme. Ingen annen organisasjon har denne kombinasjonen. Dette skiller alliansen fra andre sammenlignbare internasjonale organisasjoner. Derfor må den opprettholdes, ikke utvannes.

560

Vi har over de siste to tiår sett en utvikling der NATO i økende grad blir assosiert med løpende militære engasjementer utenfor sitt eget kjerneområde. Mange synes i dag å tro at dette er selve formålet med NATO. Oppvoksende generasjoner har i dag lite kunnskap om hvorfor NATO opprinnelig ble etablert.

565

Flere i denne forsamling vil huske et annet NATO. At militær kapasitet fungerte etter hensikten nettopp når det ikke ble noe behov for faktisk å bruke den. At avskrekking ble oppnådd gjennom å holde egnede militære styrker i beredskap, tiår etter tiår. At dette var den viktigste grunnen til å ha land-, sjø- og luftstyrker og en lett tilgjengelig, og å investere i en felles kommandostruktur. At det var forsvaret av eget territorium, kollektivt forsvar og artikkel fem som var kjernen Washington-avtalen.

570

575

Selvfølgelig, tidene har forandret seg. Vi skal fortsette å vektlegge alliansens operative engasjementer. Vi må bruke alliansen når FN og verdenssamfunnet ber om det. Men pendelen har svingt for langt. Vi trenger å finne en bærekraftig balanse.

580

Vi trenger å vite at NATO kommer hjem og at artikkel fem står på solid grunn. Dette har vært et hovedbudskap for Norge i flere år og har vunnet bred oppslutning, også i det nye strategiske konseptet.

585 La meg nevne to viktig spor som vi fra norsk side aktivt arbeider for i NATO.

For Norges del har vi vært tydelig på betydningen av at de europeiske allierte kommer sammen om å utvikle de store støtte- og felleskapasitetene med NATO som ramme og tilrettelegger. Norge deltar i dag i alle de flernasjonale felleskapasitetene innenfor rammene av NATO. En av disse fikk jeg selv prøve da et av våre nye, fellesfinansierte C-17 transportfly tok oss til Afghanistan før jul. I en krok av flyet, kunne vi skimte et Bell-helikopter, sammen med svært mye annet utstyr og mange mannskaper. Det sier litt om kapasiteten disse flyene representerer.

595

Vi skal huske at slike felleskapasiteter er avgjørende for NATOs effektivitet og troverdighet. Det er kapasiteter som et felles kommandoapparat, AWACS og luftbåren bakke-overvåking (AGS) som gir NATO sitt særlige fortrinn. Uttrekning fra NATOs fellesprosjekter, som vi har sett den senere tid, bidrar derfor ikke bare til å uthule NATOs militære evne. Den gjør NATO enda mer avhengig av USA, et USA som søker mot Stillehavsregionen.

I morgen tidlig reiser jeg til Washington der jeg møter min amerikanske kollega. Møtet med forsvarsminister Leon Panetta kommer på et godt tidspunkt. Vi er begge relativt ferske i våre roller som forsvarsministre. USA og Norge deler syn i mange av de saker som NATO i dag står overfor. Vi har sterke bånd. Jeg vil drøfte med Panetta hvordan vi sammen kan bidra til at NATO kommer seg styrket ut av krisen gjennom å tenke kreativt rundt områder som «smart defence».

610

Det blir også viktig for meg å drøfte oppfølgingen av et annet vesentlig norsk initiativ. Nærområdeinitiativet ble som kjent lansert i 2008 som et grep for å

finne en bedre balanse i NATO, mellom oppgavene ute og på alliansens territorium. Nå tar vi dette initiativet et hakk videre.

Nærområdeinitiativet er en måte å tenke mer smartere forsvar. Det gir NATO økt synergi. Det bringer NATO hjem.

Vi skal bringe NATO hjem fordi vi trenger det, ja simpelthen fordi vi ikke kan risikere at NATOs kjerneoppgavene forvitrer. NATOs grunnleggende kompetanse innen artikkel fem situasjoner og beredskapsplanlegging, må holdes ved like i en tid der de fleste offiserers erfaring stammer fra Afghanistan eller Balkan.

At det er en del slike mangler fikk vi avdekket under NATOs årlige krisehåndteringsøvelse i fjor. Øvelsen viste at kompetansen, prosedyrene og rutinene for håndtering av artikkel 5 i NATOs kommandoapparat må bedres. Vi hadde dessverre rett i vår bekymring for at det store operasjonstempoet hadde sine sider for alliansens evne til å vedlikeholde sine kjerneoppgaver.

Nærområdeinitiativet kan ikke løse dette alene, men peker i en retning som høster bred støtte i Alliansen. Vi ønsker å benytte Forsvarets operative hovedkvarter som et pilotprosjekt, der samarbeid med NATOs felles hovedkvarter i en prøveperiode blir formalisert. Vi ønsker å bruke dette prosjektet til å gi NATOs kommandostruktur et regionalt fokus. Vi ønsker å vise at det er «smart defence» å koble nasjonale hovedkvarter til NATOs kommandostruktur. Vi ønsker å vise at dette gir synergi for alliansen og for Norge. Dette gir mer forsvar for pengene. Det gir økt sikkerhet for NATO. Og det gir økt sikkerhet for Norge.

Jeg er glad for å se hvordan ulike samarbeidsløsninger nå etableres innad i alliansen. Fremskyndet av finanskrisen, ble såkalt «smart defence» for alvor satt på NATOs dagsorden i fjor sommer. Det var etter min mening på høy tid.

Flere allierte ser nå spesielt hen til det nordiske samarbeidet. Det mange kanskje så på som en utradisjonell måte å samarbeide på, er i dag et eksempel til etterfølgelse. Der flere var skeptiske, merker vi i dag en økende interesse, et ønske om å lære. Og la det være klart: Vi bytter ikke fra oss samarbeidet og våre forpliktelser som NATO-medlem. Vi skaper et viktig supplement. Det er i vår interesse å knytte de nordiske partnerland nærmere NATO. Våre nordiske

brødre i øst tenker akkurat det samme om å knytte Island og oss nærmere opp til det sikkerhetspoliske samarbeidet i EU.

655 De nordiske land har over tid samarbeidet om å utvikle felles løsninger. Dette er ikke noe nytt. I den økonomiske krisen ønsker vi å gå foran som et godt eksempel. Som nære naboland, har vi særlige fortrinn gitt i vår geografiske plassering. Men vi opplever også en høy grad av tillitt. Vi tenker grenseoverskridende, og ja, vi tør tenke utradisjonelt. Vi tenker likt om behovet
660 for å effektivisere forsvaret. Og vi deler ambisjonen om å få mest mulig ut av ressursene. Jeg er glad for at også Danmark nå legger merkbart større vekt på det nordiske forsvarssamarbeidet enn for bare få år siden.

For dette samarbeidet ligger langt framme. Anskaffelser, logistikk, operasjoner
665 og utdanning - det er alle områder vi i dag samarbeider om og som løpende utvikles. Norge og Sverige har gått sammen om et nytt artillerisystem. I dag trener svenske, finske og norske jagerfly regelmessig sammen på tvers av landenes grenser. I fjor ble det gjennomført i alt 62 dager med felles trening og øving, med utgangspunkt i flystasjonene i Bodø, Rovaniemi og Umeå. Her
670 møter vi andre «fremmede» fly. Vi tar oss inn i andre lands luftrom. Vi oppnår en stor treningsgevinst, uten å bruke en krone ekstra, ingen må deployeres til noe annet sted og alle trekker på sine eksisterende treningsbudsjetter.

Et annet eksempel: Under mitt nylige møte med nordiske forsvarsministere i
675 Örebro, ble Norge, Sverige og Danmark enige om å vurdere muligheten for et samarbeid om taktiske transportfly, Hercules C130. Vi deler intensjonen om en fremtidig, felles Hercules-flåte som vi kan trekke på etter behov.

Under møtet i Örebro deltok også forsvarsministre fra Storbritannia, Tyskland,
680 de baltiske land, samt statssekretærer fra Nederland, Polen og USA. Det er dette vi kaller Northern Group. For oss er Northern Group en viktig arena for å styrke eksisterende eller etablere nye flernasjonale løsninger.

Vi ønsker å samarbeide enda tettere med våre allierte i Nordsjøregionen. Sverige
685 og Finland som partnerland i NATO tenker likt og ligger langt framme i det militære samarbeidet med land i vår region. Min påstand er at alliansen styrkes av at land med felles geostrategiske interesser finner sammen. Det gir en ny og viktig byggekloss i helheten.

690 Samtidig er det med en gruppe av land som vi ønsker å styrke vårt bilaterale

samarbeid med. Ja, det bilaterale forsvarssamarbeidet vi har hatt i en årrekke med land som Tyskland, Polen, Storbritannia og også Nederland - det styrkes og utvikles videre. Norge oppgraderer i dag sitt samarbeid med alle disse landene.

695

På Hørsiden har samarbeidet med Nederland og Tyskland vært viktig, ikke minst for Telemarkbataljonen. Det flernasjonale samarbeidet i European Participating Air Forces (EPAF) om kampfly, et annet. Vi har samarbeidet om operasjoner, drift og vedlikehold av F-16. Anskaffelsen av F-35 åpner for å ta dette samarbeidet videre.

700

At Norge utvikler et samarbeid med disse landene, er ikke et foretak for Forsvaret alene. La meg minne om at med land som Storbritannia og Tyskland, ligger det en bred strategisk satsing fra regjeringens side. Energisamarbeidet er et slikt strategisk område som bringer oss sammen.

705

EUs oppfølging og strategi på vil vi fra norsk side også følge opp. Det er vårt syn at EUs militære samarbeid bør styrkes. Dette gjelder innenfor forskning og utvikling, innkjøp, utdanning og de militære oppdrag man velger å ta på seg.

710

Norge er derfor aktivt til stede i de samarbeidsløsningene som har en tilleggsverdi for oss. Det europeiske forsvarsbyrå er en slik arena. Dette gir Norge og norsk forsvarsindustri en viktig tilgang til det europeiske forsvarsmarkedet og forskning og teknologiområdet. Vi har en sterk og konkurransedyktig forsvarsindustri i Norge som har vokst kraftig de siste årene.

715

Dette er en utvikling vi vil legge til rette for å utvikle videre.

Kjære forsamling,

Jeg har pekt på noen viktige byggeklosser. Jeg kunne valgt andre eksempler. Det er likevel ikke poenget. Det viktige er å understreke at dette er byggeklosser vi bygger for Europa og for NATO. Det er en styrking av NATOs evne og kapasiteter som vi retter vårt arbeid mot. Det er i alliansen samlede evne Norges sikkerhet i ytterste konsekvens ligger.

720

Et tettere forsvarssamarbeid, «smart defence», kommer ikke av seg selv. Vi trenger også «smart governments». Vi trenger fremsynte politikere som våger å tenke langsiktig fremfor de kortsiktige og populistiske løsningene. Ikke minst i dag trenger vi politikere som tør å treffe de avgjørende valg.

725

La meg derfor i foredragets siste del derfor vende hjem til de valg vi selv snart skal treffe.

735 Ved utløpet av inneværende år ligger vi an til å ha et forsvar i balanse mellom ambisjoner, struktur og ressurser. Vi har et solid fundament for videre utvikling.

740 Vi ser at strukturrasjonalisering og interneffektivisering har frigjort betydelige midler som allerede gir betydelig økt operativ evne.

Vi ser at vi er i en posisjon hvor vi i større grad kan gjøre endringer fordi det er lurt, ikke fordi vi må, men fordi vi fortsatt ønsker et forsvar som stadig leverer mer operativ evne.

745 Siden omstillingen nå for alle praktiske formål er gjennomført, kunne vi jo fortsette med den strukturen vi har i dag. Hvorfor gjør vi ikke det? Mitt svar på dette er tredelt:

750 Det ene er at en internasjonal rettsorden ikke er et gode som bare er der. Den må hele tiden vernes, forsvares og videreutvikles. Vår frihet og våre verdier må vedlikeholdes og hegnes om i en omskiftelig verden. Når land kutter i forsvarsutgiftene, er det ikke fordi de forventer at verden er blitt et tryggere sted. Når land velger å sanere sin sikkerhet, er det ikke fordi vi trenger mindre sikkerhet. Det må vi ha klart for oss.

755 Det andre er at selv etter en vellykket omstilling, ønsker vi ikke å abdisere fra ambisjonen om å skape et bedre forsvar. Vi moderniserer for å få mer ut av pengene. Vi moderniserer for å gi oss selv muligheten til å ha et forsvar ikke bare for i dag, men for fremtidens generasjoner. Finanskrisen forteller oss ikke bare at
760 vi må arbeide for bedre og mer integrerte løsninger i alliansen og i Norden. Den sier oss også at vi i en tilspisset situasjon kanskje må gjøre mer av jobben selv uten at det skal føre til mer nasjonalisering av sikkerheten. Og den forteller oss at vi må ha orden i eget hus.

765 Mitt tredje og siste svar er at vi ønsker å se at de positive ringvirkningene som materialiserer seg i dag, også gjør det i årene vi har foran oss. Jeg minner om at vi nå øker den operative evnen mer enn bevilgningsøkningene. Det betyr at omstillingstiltakene virker. Det betyr at vi har lyktes i å flytte ressurser fra en

770 stor støttestruktur til operative leveranser. Dette er det solide tall på. Dette skal vi fortsette med. Ikke nødvendigvis gjennom store omstillinger, men gjennom fornying og forbedring som skal gjøre virksomheten mer effektiv, ikke minst på områder som personell- og kompetansestyringen.

775 Kommende langtidsplan blir en nyskapning. Det er en langtidsplan, men den er ikke helt lik de gamle. Vi ser det er behov for en annen og mer tilpasset planleggingslogikk som gjør det mulig å foreta løpende endringer etter hvert som behovene oppstår. Vi trenger ikke vente til neste fireårsplan. Vi kan i dag konsentrere oss om de delene av Forsvaret der utviklingen tilsier at viktige
780 beslutninger må fattes.

Føringene på hvor vi skal, henter vi fra flere kilder. Gjeldende langtidsplan - som jo ble lagt fram for fire år siden av denne regjeringen, med det samme stortingsflertallet som vi har i dag - legger sine føringer. Regjeringsplattformen
785 fra 2009 uttrykker klare og tydelige visjoner om hvor Forsvaret skal og hvilke mål regjeringen har for forsvarssektoren. Og, kort etter at jeg tiltrådte fikk jeg et annet og meget viktig innspill, Forsvarssjefens fagmilitære råd, overlevert fra forsvarssjef Harald Sunde.

790 Det har som ventet blitt debatt om et fagmilitært råd. Slik skal det være. Det er stor interesse for Forsvaret i Norge, det berører mange mennesker, og mange ønsker å delta i debatten. Og det er naturlig all en tid vi denne gangen snakker om en av fastlands Norges største investeringer. Og det er ikke minst naturlig gitt de betydelige ringvirkninger dette vil kunne gi de stedene som er kandidater til å
795 huse våre nye kampfly. Slik jeg ser det, er det likevel viktig at en slik debatt ikke alene blir en distriktpolitisk kappestrid.

I forsvarspolitikken skal flere hensyn vektes. For meg som forsvarsminister, er min fremste prioritet å legge til rette for at Norge har et relevant og bærekraftig
800 alliansetilpasset innsatsforsvar. Vi må ha et Forsvar som er tilpasset utfordringene mot vår samfunns- og statssikkerhet. Det er her jeg håper at tyngdepunktet i debatten vil ligge enten man kommer fra Ørlandet, Bodø eller fra Evenes eller fra et hvilket som helst annet sted i Norge.

805 I en tid der vi skal gjøre en av de største samfunnsanskaffelsene noensinne, er mitt fremste anliggende derfor mindre å diskutere fra hvor dette skjer, men snarere å begrunne hvorfor vi skal ha et forsvar.

810 Det er svært gledelig 80 % i en meningsmåling svarer at NATO-medlemskapet trykker landet. Og vi skal glede oss over at NATO gir Norge en positiv vurdering av både innretting og bidrag til alliansen og operasjoner i utlandet.

Samtidig kan vi ikke unndra oss det faktum at stadig færre nordmenn i dag
815 møter Forsvaret enten det er gjennom verneplikten eller i lokalsamfunnet. Vårt ansvar er å unngå at Forsvaret blir en sak for spesielt interesserte. Derfor trenger vi en diskusjon om forsvarspolitikken på forsvarspolitikkenes premisser.

Jeg kunne sagt mye om Forsvarets oppgaver og hvorfor vi har et forsvar. La meg
820 likevel her nøye meg med å dele et grunnleggende perspektiv.

Når skattebetalerne er villige til å gi oss 40,5 milliarder årlig på Forsvarsdepartementets budsjett er det én altoverveiende grunn til det: At vi skal være gode til å forsvare Norge.

825 Vi snakker om det Forsvarspolitisk utvalg i 2007 omtalte som det tidløse behov. At en stat må ha et Forsvar ikke kun for å møte den til enhver tid eksisterende trussel i samtiden, men også som et svar på en verden vi ikke vet hvor vil gå. At Forsvaret representerer et tidløst behov - å sørge for statens sikkerhet.

830 Å forebygge krig handler om å ha et sterkt nok Forsvar til at det skal være lite fristende å utfordre oss militært, eller påføre oss en politikk gjennom trusler eller bruk av vold og militærmakt. Det er begrunnelsen for at vi har et Forsvar.

835 Mer enn noe annet er Forsvarets primære formål å bygge en konfliktforebyggende terskel. Sammen med en fornuftig utenriks- og sikkerhetspolitikk skal Forsvarets krigsforebyggende terskel bidra til stabilitet i vårt eget nærområde. Dette er ikke bare i norsk interesse. Ved å holde orden i eget hus på forsvarssiden bidrar vi også til regional stabilitet.

840 Vårt NATO-medlemskap er en del av den konfliktforebyggende terskel og forblir grunnsteinen i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Norges forsvar er således et bidrag til NATOs samlede stabiliserende og konfliktforebyggende evne. I en tid der mange av våre allierte bygger ned sine forsvar, kjenner jeg som
845 forsvarsminister særlig på dette ansvaret.

La meg derfor avslutningsvis fokusere spesielt på et sentralt element i den krigsforebyggende terskel. Et moderne kampflyvåpen er en forutsetning for å
850 etablere en avskrekkende skranke mot aggresjon. Derfor må vi prioritere det. Slik vi prioriterte fregattene og kystkorvettene i forrige tiår. Og slik vi løpende har prioritert modernisering av Hæren.

Derfor er anskaffelse av nye kampfly et bærende tema i kommende langtidsplan.
855 Dette fordi kampfly er dimensjonerende på hele Forsvarets øvrige strukturer. Og fordi Norge ikke kan risikere å stå uten et kampflyvåpen.

Det er avgjørende at vi deler dette perspektivet. Vi kan ikke tillate oss å henge etter eller skape et gap som våre arvtakere i fremtiden må streve for å fylle. Vi må
860 ha et topp moderne Forsvar som ligger i fremkant. Forsvaret er en kniv som må holdes skarp.

Jeg hører av og til noen si at vi ikke kan kjøpe F-35 fordi det kan svekke Sjøforsvaret, eller det kan svekke Hæren. Mitt svar på dette er enkelt: Vi kjøper
865 ikke F-35 til Luftforsvaret. Vi kjøper det til hele Forsvaret. Uten kontroll i luftrommet er både land- og sjøstyrker sårbare.

Vi kjøpte heller ikke F-16 for å være snille med Luftforsvaret. Det var bare en eneste grunn til at vi på den tiden kjøpte 72 F-16. Det var at Norge trengte det
870 for å utøve sin suverenitet i Nord, og delta i det allierte kollektive forsvar.

Vi vil huske at dette var en forsvarsanskaffelse som sprengte alle vante rammer. Faktisk gjorde anskaffelsen av F-16 et større innhugg i statsbudsjettet enn F-35 flyene vil gjøre i årene som kommer. Thorvald Stoltenberg, som satt mitt oppe i
875 denne beslutningen som statssekretær og senere forsvarsminister da F-16 ble valgt på 70-tallet, forteller at intet er nytt under solen. Dagens kampflydebatt er sydd over samme retoriske lest. Også den gang var det krevende talleksersiser rundt kostnadsbildet. Også den gang var det tøffe diskusjoner om antall og lokalisering. Tilsynelatende kompetente folk trakk i tvil om F-16 i det hele tatt
880 ville bli noe av, eller kunne fly hvis det først ble bygget. Noen mente at vingene ville falle av. Vel. Det er noe eget med kampfly. De engasjerte da og det engasjerer i dag. Slik skal det vel være.

Blant dem som har fulgt norsk sikkerhets- og forsvarspolitik, tror jeg det er
885 svært få som vil hevde at Nordli-regjeringens, Rolf Hansnes og Torvald

Stoltenbergs beslutning den gang da ikke var riktig. I dag er de fleste enige om at det var en forutseende beslutning. Jeg ønsker at neste generasjon skal kunne si at vi gjorde det samme.

890

Vi vet at dette vil utgjøre et betydelig et stort løft for samfunnet. I tillegg skal vi utvikle en basestruktur som står seg i tid. Derfor er det viktig at vi sikrer den beste løsningen. Vi kan ikke leve med halvgode løsninger. Vi må også minne oss om at vi ikke kjøper F-35 til en bestemt landsdel. Vi kjøper det til hele Norge. La meg likevel slå fast en ting; uavhengig av hvor kampflyene skal plasseres, vil flyenes viktigste oppgaver først og fremst finnes nordområdene.

895

Derfor må vi også sørge for at vi har en effektiv basestruktur som kan understøtte en slik målsetning. Det handler slik jeg ser det om valget mellom å fly mer eller salte ned forsvarsbudsjettets penger til å drifte ressurskrevende baser. Det handler om å prioritere økt operativ evne, fremfor økte utgifter til base- og støttestruktur.

900

Vårt valg dreier seg om ikke minst om dette. Vi må spørre oss selv om vi vil gi avkall på de stordriftsfordeler vi oppnår gjennom sambruk av blant annet bygg, støttetjenester og kompetanse på et og samme sted. Og vi må spørre oss selv hvor mye vi anser det hensiktsmessig å anvende av samfunnets ressurser på investeringer og driftskostnader i to fremfor en base.

905

Våre svar på disse spørsmålene vil ha bæring på hele Forsvarets videre utvikling. Når jeg skal vurdere dette, gjør jeg derfor det i en regjering som tar ansvar for å skape balanse for fremtidige generasjoner. Gir vi noe, må vi ta dette fra et annet sted. Det har forsvarssjefen forholdt seg til. En ansvarlig regjering vil velge samme vei.

910

Kjære forsamling,

Oscar Wilde sier et sted; «Kynikeren kjenner bare tingens pris, ikke dens verdi».

920

I et Europa preget av økonomiske utfordringer har kynismen gode kår. Det er i økonomiske nedgangstider at kortsiktig politikk er lett å ty til.

Vi vet at forsvarspolitikken handler om langsiktighet og leveringsevne. Det handler

om å ta ansvar - å se utover seg selv.

930 Det handler ikke minst om å forstå mekanismene som virker i en raskt omskiftelig verden. For ganske nøyaktig hundre år siden postulerte den britiske forfatteren og journalisten Norman Angell i sin bok «Den store illusjonen» at økonomisk avhengighet, økt utdanningsnivå og ny teknologi ville gjøre krig ikke bare fornuftstridig, men rett ut umulig. I hvert fall ville en krig mellom moderne industriland være over etter meget godt tid. Dette var noen få år før skuddet i Sarajevo i 1914. Boken var god den, men fungerte ikke som 935 fremtidsprognose. Like lite som statsminister Gunnar Knudsens utsagn nettopp samme år om at den verdenspolitiske himmel var skyfri.

Vi har lært at verden forandrer seg hurtig. Vi vet vi kan bli trukket i retninger vi for kort tid siden ikke trodde var mulig. Det var ingen som kunne forutse 940 Berlin-murens fall. Det var ingen som kunne forutse 11. september 2001 eller at vi i 2012 ville ha stått ti år i Afghanistan. Det var ingen som kunne forutse at norske jagerfly skulle bidra til å beskytte Libyas befolkning og til Gaddafis fall. Og det er ingen som kan forutse hvordan våre omgivelser ser ut om fem år, eller 10-15 år.

945 Derfor må vi ha et sterkt forsvar og en ansvarlig og realistisk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Derfor må vi finne løsninger i fellesskap med land som står oss nært.

950 Derfor er dette igjen tid for å ta de avgjørende valg.

Ja, Forsvaret har en pris, men en enda større verdi i dag og for fremtidige generasjoner.

955

Kilde

www.oslomilsamfund.no

Emner

Angrep, Foredrag, Forsvar, Fred, Krig, Militæret, Sikkerhetspolitikk

960

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/avgjorende-valg-for-et-fremtidsrettet-forsvar>